

ES iekšējās mobilitātes sociālā dimensija: ietekme uz sabiedriskajiem pakalpojumiem

Kopsavilkums

Ievads

Pilsoņu pārvietošanās brīvība ir viena no Eiropas Savienības pamatvērtībām un ir cieši saistīta ar Eiropas pilsonību. Tomēr daudzās galamērķa dalībvalstīs notiek karstas diskusijas par ES iekšējās mobilitātes ietekmi uz to sabiedriskajiem pakalpojumiem. Šo diskusiju centrā ir "labklājības magnēta hipotēze", saskaņā ar kuru uzskata, ka migrantus, tostarp, mobilos pilsoņus no Centrāleiropas un Austrumeiropas dalībvalstīm, piesaista šo pakalpojumu labāka kvalitāte un vieglāka pieejamība uzņēmējvalstīs. Pēdējā laikā šis jautājums ir ticis ļoti politizēts tieši ekonomiskās krīzes seku un to izraisītās paaugstinātas šo ES mobilo pilsoņu ieplūšanas rezultātā.

Šā pētījuma galvenais mērķis ir izpētīt, vai ir kādi pierādījumi par labu labklājības magnēta hipotēzei. Tajā ir pētīts, kā mobilie pilsoņi no 10 Centrāleiropas un Austrumeiropas dalībvalstīm (ES10 mobilie pilsoņi) deviņās uzņēmējvalstīs, t. i., Apvienotajā Karalistē, Austrijā, Dānijā, Itālijā, Īrijā, Nīderlandē, Spānijā, Vācijā un Zviedrijā, pieprasa un izmanto pabalstus un sociālos pakalpojumus salīdzinājumā ar vietējiem iedzīvotājiem un citām pilsoņu grupām. Pētījumā arī mēģināts apzināt šķēršļus viņu integrācijai uzņēmējvalstīs, kā arī iniciatīvas viņu integrācijas atbalstam.

Politikas konteksts

Galvenie diskusiju punkti par mobilitātes ietekmi individuālās uzņēmējvalstīs bija atspoguļoti 2013. aprīļa vēstulē, ko Apvienotās Karalistes, Austrijas, Nīderlandes un Vācijas un iekšlietu ministri bija uzrakstījuši Eiropadomes priekšsēdētājam. Viņi apgalvoja, ka konkrēti mobilie pilsoņi no citām dalībvalstīm rada slogu viņu sabiedriskajiem pakalpojumiem, jo īpaši, izglītības, veselības aprūpes un mājokļu pakalpojumiem, kā arī izmanto sociālo palīdzību bieži pat bez tiesiska pamatojuma uz to.

Pēc tam Eiropas Komisija savā 2013. gada paziņojumā ES pilsoņu un viņu ģimenes locekļu brīva pārvietošanās: piecas darbības, lai panāktu uzlabojumu izteica piecus priekšlikumus, kā šos jautājumus risināt. Īpaši tā minēja vajadzību atbalstīt vietējās pašvaldības un secināja, ka tā ir ES un dalībvalstu dalīta atbildība ir "panākt, ka brīvas pārvietošanas noteikumi darbojas pilsoņu, izaugsmes un nodarbinātības labā".

Iepriekšējā pētījumā bija redzams, ka migrantu labklājības atkarība mazinās, kad viņi ir veiksmīgi integrējušies uzņēmējvalstīs. Tomēr pierādījumi rāda, ka ES10 pilsoņiem ir problēmas ar integrāciju. Turklāt, saskaņā ar Eiropas Komisijas 2012. gada politikas dokumentu ir tikai nedaudz integrācijas pasākumu, kas speciāli domāti ES10 pilsoņiem tajās valstīs, uz kurām viņi imigrē.

Būtiskākie konstatējumi

Pabalstu un sociālo pakalpojumu pieprasīšana un izmantošana

- Kopumā ES10 mobilie pilsoņi mazāk izmanto labklājības pabalstus un sociālos pakalpojumus uzņēmējvalstīs nekā vietējie iedzīvotāji, jo īpaši, attiecībā uz sociālajiem mājokļiem un pensijām. Tomēr, ir konkrēti pabalsti, galvenokārt, ar nodarbinātību saistīti pabalsti (bezdarba un darba pabalsti), ko ES10 pilsoņi pieprasa vairāk nekā vietējie iedzīvotāji. Pierādījumi no šā pētījuma projekta apstiprināja iepriekšējo analīžu konstatējumus, kas liecina, ka ES10 pilsoņi dod pozitīvu fiskālo ieguldījumu uzņēmējvalstu ekonomikā.
- Tā kā viņu mobilitātes galvenais iemesls ir darbs, ES10 pilsoņi galvenokārt vērsas pie nodarbinātības dienestiem, lai gan pēdējā laikā pieaug pieprasījums pēc izglītības, jo īpaši, obligātās izglītības jaunākiem bērniem. Pieejamie dati arī rosina domāt, ka, tā kā ES10 pilsoņi ir

koncentrēti jaunākās vecuma grupās, viņi veselības aprūpes pakalpojumus mēdz izmantot mazāk nekā vietējie iedzīvotāji.

- Viņu mazāk labvēlīgais stāvoklis darba tirgū (vairākums strādā darbu, kas neatbilst viņu kvalifikācijas līmenim) un no tā izrietošās zemās algas ir būtiski saistītas ar pabalstu izmantošanu un vajadzību pēc sociālajiem pakalpojumiem.
- Attiecībā uz paaugstinātas izglītības izmantošanas ietekmi dažās valstīs, piemēram, Apvienotajā Karalistē, konkrētās ģeogrāfiskajās teritorijās ir augsta mobilo pilsoņu koncentrācija. Pieaugošais spiediens uz skolām, ko šī situācija rada, varētu izraisīt spriedzi, jo īpaši, lauku teritorijās, kurās nav iepriekšējas pieredzes attiecībā uz imigrāciju.
- Sociālo mājokļu pakalpojumus ES10 mobilie pilsoņi izmanto mazāk nekā vietējie iedzīvotāji. Dati no Apvienotās Karalistes un Īrijas parādīja, ka atšķirība ir ievērojama pat tad, ja viņu sociālekonomiskie rādītāji ir tādi paši kā vietējiem iedzīvotājiem. Viens no iemesliem ir nepietiekams piedāvājums, pat vietējiem iedzīvotājiem, kā rezultātā izveidojas gari gaidīšanas saraksti. Tie jau tāpat ir bijuši gari arī pirms mobilo pilsoņu ierašanās, kuri pēc pieteikšanās pievienojas saraksta beigās.

Galvenie uzdevumi

- Piekļuve pabalstiem uzņēmējvalstī var būt problemātiska pat piemērotiem ES10 pilsoņiem gan tāpēc, ka ir grūti orientēties bieži sarežģītajās sociālās labklājības sistēmās, gan arī tāpēc, ka bieži viņiem pietrūkst zināšanu un valodas prasmju.
- Ir tādi pakalpojumi, kas ne vienmēr atbilst ES10 mobilo pilsoņu vajadzībām. Piemēram, nodarbinātības dienesti var nesniegt palīdzību diplomu atzīšanas jautājumā.
- Papildus finanšu krīzes izraisītajai pieaugošajai nabadzībai un bezpajumtniecībai vecāku nekvalificētu migrantu neaizsargātā pozīcija vēl vairāk saasinās, ja viņi nemāk vietējo valodu.
- Raugoties nākotnē, ir jārisina problēmas saistībā ar ES mobilo pilsoņu bērnu integrāciju izglītības sistēmā.
- Lai gan ES iekšējā mobilitāte varētu palīdzēt atvieglot tās problēmas, ko izraisa iedzīvotāju novecošana un novecojošs darbaspēks uzņēmējvalstīs, tās rezultātā varētu saasināties demogrāfisko pārmaiņu sekas nosūtošajās valstīs.

- Domājams, ka varētu pieaugt pieprasījums pēc mājokļu pakalpojumiem, jo pilsoņi no ES10 arvien vairāk iedzīvojas uzņēmējvalstīs.

Politikas norādes

- ES mobilajiem pilsoņiem ir vajadzīgs lielāks nodarbinātības atbalsts, jo viņi darba tirgū un integrēšanas procesā sabiedrībā sastopas ar nelabvēlīgu situāciju.
- Lai vēl precīzāk novērtētu un labotu situāciju, ir jāreģistrē daudz vairāk datu par tautību saistībā ar labklājības pakalpojumu izmantošanu un atbilstību.
- Lai sasniegtu daudz sistemātiskāku atbalstu mobilo pilsoņu iekļaušanai, ES līmenī ir vērts apsvērt iespēju izveidot atsevišķu fondu Eiropas Sociālā fonda ietvaros, kas īpaši paredzēts šim nolūkam.
- Lai vieglāk varētu piemērot noteikumus, ir vajadzīga lielāka stabilitāte tiesību aktu jomā valsts līmenī.
- Pašvaldību līmenī lielāka uzmanība jāpievērš tam, kas piesakās uz ES finansējumu. Šajā jomā var palīdzēt centrālā valdība, kā arī nodrošināt pienācīgu apmācību pakalpojumu sniedzējiem, piemērojot pareizi noteikumus atbilstoši ES pilsoņu pamattiesībām.
- Bezpajumtniecība dažās uzņēmējvalstīs ir nopietna problēma, arī ES to atzīst par nopietnu šķērslī sociālajai iekļaušanai. Nesen dibinātais Eiropas atbalsta fonds vistrūcīgākajām personām (FEAD) varētu izrādīties efektīvs veids šīs problēmas mazināšanai.
- Jo īpaši migrantu organizācijām ir nepieciešams lielāks finansiālais atbalsts, lai apmierinātu pieaugošo pieprasījumu un uzlabotu integrāciju ciešā sadarbībā ar valsts iestādēm.
- ES ir jāizrāda proaktīvāka pieeja, palīdzot uzņēmējvalstīm atbalstīt valodas mācīšanos. Nesenie budžeta samazinājumi individuālās dalībvalstīs ļoti nelabvēlīgi ietekmēja visneaizsargātāko ES mobilo pilsoņu valodas mācīšanās iespējas.

Papildu informācija

Ziņojums *ES iekšējās mobilitātes sociālā dimensija: ietekme uz sabiedriskajiem pakalpojumiem* ir pieejams šeit: <http://www.eurofound.europa.eu/publications>.

Lai saņemtu papildu informāciju, sazinieties ar pētniecības vadītāju Klāru Foti, rakstot uz e-pastu: kfo@eurofound.europa.eu